

**Universitets- og
Bygningsstyrelsen**

Ministeriet for Videnskab
Teknologi og Udvikling

ESSAYKONKURRENCE

Det gode studiemiljø

Fokus på fremtidens fysiske rammer

Sammenfatning på essaykonkurrence

Det gode studiemiljø - fokus på fremtidens fysiske rammer for videregående uddannelsesmiljøer

Universitets- og Bygningsstyrelsen
September 2007

Sammenfatning på essaykonkurrence

Indledning.....	3
1. Medbestemmelse og det omgivne samfund.....	4
Åbenhed til omverdenen	4
Bæredygtighed	6
2. Del af et fællesskab.....	7
Ærefrygt eller stolthed	7
Fagligt fællesskab	7
Tværfaglighed	8
Fysiske samlingssteder	8
Undervisere (ansatte) og studerende.....	10
Socialt aspekt.....	10
3. Læringsrum	11
Det fleksible rum – rum følger funktion.....	11
Auditorier	11
Rum til holdundervisning	12
Grupperum	13
Studieceller og læsesale	13
Plads til uformel læring – via socialt samvær	15
4. Hverdagslivet som studerende.....	15
Åbningstiderne må udvides	16
Afstand mellem universitetet og bolig er positivt	17
Universitetet som et hjem... ..	18
Virtuelt fællesskab	19
5. Sundhed og natur.....	20
Ergonomi	20
Indeklima	21
Æstetisk - sanseligt	22
Nære uderum ”grønt”	22
Adgang til mad	23
Motion.....	24
Opsamling og konklusion	25
Bilag 1: Navne på forfatter til essays.....	26

Indledning

”Livet som studerende er mangfoldigt og foranderligt. Interesser og hverdagsliv i studieforløbet veksler fra person til person og over tid. Nogle gange opfatter du måske studiet som:

- > et sted, hvor du kan dyrke dine interesser
- > et sted for fordybelse
- > et sted, hvor du udvikler dig gennem et fagligt engagement
- > et sted, der giver dig adgang til et job
- > et sted, hvor dit primære sociale liv udspiller sig
- > et sted, hvor du forventer at få lyst og inspiration til at lære

Uanset hvordan det opleves, vil studiemiljøets fysiske rammer påvirke dig og dine muligheder.”

Sådan lød oplægget til en essaykonkurrence udskrevet af Universitets- og Bygningsstyrelsen i foråret 2007 for studerende ved videregående uddannelser i Danmark. Formålet med essaykonkurrencen var at få de studerendes tanker og visioner om det gode studiemiljø. Der kom 63 besvarelser fra hele landet og fra vidt forskellige studieretninger, på hvad det gode fysiske studiemiljø er.

Konkurrencen er tænkt som et bidrag til debatten om den fysiske udformning af fremtidens videregående uddannelsesmiljøer: Hvordan skal de fysiske rammer være indrettet og organiseret for at skabe et optimalt læringsmiljø for den enkelte studerende? Hvordan bidrager miljøet til vidensspredning og til et fysisk møde mellem andre studerende, undervisere, forskere og samfund? Dette var nogle af konkurrencens spørgsmål, som de studerende har svaret på. Universitets- og Bygningsstyrelsen håber med denne sammenfatning og uddrag af konkurrencebidragene, at kunne levere inspirationsmateriale til universiteter og rådgivere ligesom materialet vil blive brugt internt i Styrelsen til udviklingen af fremtidige uddannelsesmiljøer i Danmark.

Denne sammenfatning af de indkomne ideer og synspunkter trækker fem hovedtemaer frem, som er gennemgående i de indkomne besvarelser. De fem temaer er: Medbestemmelse, Fællesskab, Læringsrum, Hverdagslivet som studerende og endelig Sundhed.

Synspunkterne er kategoriseret ud fra disse fem temaer og uddybes i undertemaer. De studerendes holdninger til temaerne er derfor langt fra ens, og det er ikke et simpelt og entydigt billede af, hvad studerende finder er det gode studiemiljø. Holdningerne indikerer dog, at det fremtidige studiemiljø skal være fleksibelt og give plads til enkelte studerendes ønsker og behov på forskellige tidspunkter i studieforløbet.

De studerende, der bidrog i konkurrencen, repræsenterer forskellige holdninger til hvordan et ideelt hverdagsliv ser ud. Nogle ønsker f.eks. at se studiet som et arbejde, der skal passes sideløbende med andre aktiviteter i hverdagen. Andre ser det som et socialt samlingssted. Størstedelen af besvarelserne falder imidlertid indenfor den gruppe studerende, der ønsker at integrere studieaktiviteter i deres fritids- og arbejdsliv. Det er derfor naturligt at netop denne gruppe vælger at besvare en essaykonkurrence om det gode studiemiljø. Selvom en overvægt af besvarelserne falder indenfor denne type, er de ikke nødvendigvis repræsentative for danske studerende generelt.

Bidragene falder ligeledes i forskellige genrer: Nogle formulerer fremtidsvisioner, andre skriver rapportager, nogle indtager en personlig vinkel til temaet, mens andre igen arbejder med indholds- og checklister til fremtidige universiteter.

Sammenfatningen starter udefra og bevæger sig ned i skala. Først et afsnit med overvejelser om universitetet i forhold til det omgivne samfund og det ansvar de studerende har - eller gerne vil have, til at forme de fysiske og indholdsmæssige rammer. Dernæst om betydningen af fysiske rammer der giver den studerende mulighed for at føle sig som del af et fællesskab. Herpå ses på rammerne for interaktion og læring og de mange praktiske facetter af hverdagslivet som fysiske rammer kan understøtte positivt. Det leder over til konkrete forhold som sundhed og indeklima.

Efter hvert citat er tilføjet en parentes () med nummer på det essay, som citatet er taget fra. Essaynummer og forfatter kan ses afslutningsvis i denne rapport.

1. Medbestemmelse og det omgivne samfund

Universiteter og campusmiljøer udvikles og bliver til i en proces, der indebærer mange eksterne og interne parter. Mange bidrag i konkurrencen pointerer, at det er nødvendigt, at inddrage de studerende i højere grad i denne proces. *"Studerende kender selv deres behov, og desuden kender de til masser af små detaljer og forbedringer, der kan gøre et godt lokale fremragende. Derfor bør de studerende i fremtiden spørges til råds og inddrages i udformningen af nye bygninger og lokaler. Og ikke bare spørges til råds i essaykonkurrencer o.l., men også mere konkret i arbejdet med universitetets udvikling og indretning"*. (48) De mener ikke, at *"én enkelt arkitekt og et par bygningskonstruktører [skal] overlades ansvaret for tusindvis af studerendes hverdag ned til mindste detalje"*. (56)

Den medindflydelse der efterlyses, drejer sig både om de fysiske rammer og det indhold, der skal være på universiteterne. De studerende vil have indflydelse på det sted, som de bruger den største del af deres tid på: *"Jeg bruger 2/3 af min arbejdstid i et offentligt defineret rum, og dette rum har hverken jeg, mine medstuderende eller Københavns Universitets ansatte den mindste indflydelse på"*. (56) Der bruges store ord. Tendensen blandt de studerende går i spænd med den opfattelse, at udover at være et offentligt rum er universitetet også et aktivt og betydningsfuldt sted i forhold til vores demokratiforståelse. Denne opfattelse bør afspejles ved at give de studerende medbestemmelse i udformningen af universiteterne, argumenteres der for. *"Hvis vi virkelig vil have et moderne, demokratisk videssamfund er det nødvendigt, at en gennemgribende demokratisering af beslutningstagningen vedrørende uddannelsesinstitutionernes både indholdsmæssige og fysiske udformning går i gang"*. (56)

De studerendes vil således have indflydelse på de fysiske rammer og føle et lokalt ejerskab til det fysiske sted og de rammer, hvor de bruger en stor del af deres studietid. Når indflydelsen så er der, hvad er det da for et universitet, de studerende vil skabe? Udover at opnå ejerskab til stedet ved at kunne sætte sit fingeraftryk, skal stedet være præget af fleksibilitet. En fleksibilitet, der både går i retning af, at det bliver lettere at ændre i bygningsfysikken og at de små detaljer kan påvirkes, således at den studerende kan være med til at sætte sit personlige præg på stedet. Det behøver ikke være radikale forandringer, men små ændringer, som giver de studerende et ejerskab til stedet og som skal sikre, at *"de studerende skal have lyst til at være på universitetet"*. (33) *Måske skal vi væk fra det neutrale og konforme, og i stedet give plads til mangfoldigheden. En dynamisk mangfoldighed, der ikke bliver styret ovenfra, men af mangfoldigheden selv"*. (33)

Ifølge samme studerende handler det om at universiteterne *"tør stole på de studerende. At tildele de studerende ansvar, og give dem muligheder i rammerne"*. (33)

De mange synspunkter om medbestemmelse er i tråd med tanken om brugerinddragelse og brugerdreven innovation indenfor offentlig service.

Åbenhed til omverdenen

Det er ikke kun i forhold til medbestemmelse, at der slås på at universiteterne skal være åbne, offentlige rum. En beskriver hvordan universitetet i dag opleves: *"Når man kommer til universitetet har man en forestilling om, at man indtræder i en verden der er bedre, mere grundlæggende, mere*

kompleks og mere perfekt end verdenen udenfor". (9) Det er både positivt og negativt ment, for denne oplevelse bekræftes f.eks. i de lukkede campusser, der ligger fjernt fra byerne. *"Der er en tendens til at man skal flytte skolerne ud af byens center og skabe campusmiljøer, men hvis det er alt, hvad der er, vil der være en risiko for, at stedet bliver en lille elitær enhed, men elitær i negativ forstand. Hvis skolen som institution mener, den har patent på en hvis form for viden og derfor lukker sig om sig selv og etablerer sit eget sprog, vil den på sigt ophæve sin egen betydning"*. (14)

Løsningen på de åbne universiteter er, at de har "noget" at byde på, at universiteterne har gavn af omverdenen og at omverdenen har gavn af universiteterne. *"Jeg tror, at det er i samspillet mellem flere rum, at man når det optimale studiemiljø i fremtiden. En dobbelthed af en fysisk tilkendegivelse af, at de studerende er vigtige via nogle grundlæggende gode rammer, og åbenhed over for omverdenen. I sidste ende er det den omgivende verden, livet, der inspirerer de akademiske overvejelser"*. (18) Men det er mere end inspiration, som omverdenen kan give til studielivet f.eks. giver *"lysindfaldet simpelthen energi, og en mulighed for at løfte blikket fra bøgerne eller computeren hen imod et punkt, hvor der er liv og bevægelse, et skib, der sejler forbi, mennesker, der står og taler sammen etc"*. (18)

Én studerende, der er i bygninger, der skal flytte uden for bycentrum er bekymret. *"Om de gamle fakulteter vil ud af deres trængte, pulserende midtby, er en debat med et typisk for og et insisterende imod. Oversat er imidlertid spørgsmålet om, hvem der skal tage sig af byen, når den mister sin akademiske undergrund; hvem skal tyde den? Hvad vil sættes i stedet for de gamle fakulteter, og hvem erstatter deres aktører?"* (37)

Mange ser på denne sammenhæng mellem byen og universitetet: *"Det gode studiemiljø må ikke forsømme den by det ligger i, men skal opfordre til en vekselvirkning, der gør brug af byen og inddrager den i gensidig værdiskabelse, så begge parter får noget ud af det. Mastodontiske højborge med mure omkring og adgangsbetingelser er ikke fremtiden. Derfor må vi også sige farvel til campustanken i den lukkede forstand og goddag til det åbne campus, der fungerer som socialt tilskyndende for de studerende, men samtidig muliggør andres indblanden. Det gode studiemiljø er det transparente miljø"*. (57)

Det gælder i forhold til det faglige indhold, hvor *"samfundet bliver en integreret del af studierne, så universitetet kunne brede sig uden for sine egne mure. Man kunne eksempelvis kræve, at den studerende mindst 1 gang pr semester skulle holde et oplæg i den virkelige verden: Det kunne være et kemishow i en børnehave, oplæsning af engelske digte i folkeskolen, et oplæg om liberal filosofi i Venstres Ungdom, et lille foredrag om telegrafens og telefonens historie i TDC, et slideshow om verdens skønneste grafer i matematik i gymnasiet eller en kritisk analyse af den moderne guddommeliggørelse af ungdommen i Ældresagen"*. (52)

Flere studerende foreslår også at integrationen mellem universiteterne og omverdenen kan ske på andre niveauer end de faglige – nemlig ved, at en *"slange af små forretninger og restauranter kunne sno sig langs universitetets ydermur. Det kunne blive et latinerkvarter, der ville tiltrække oplandet og udlandet med rygter om løsslupne fester: De studerende har den ungdommelige energi til at illuminere natten, og de har sorgerne og ensomheden, der skal glemmes. Og da universitetet er hjemsted for en del personer, der elsker bøger, bør der være en antikvarboghandel. Der kunne være en kaffebar med økologisk, fair-trade café latte, der må nødvendigvis være en pub og spisesteder, og man kunne håbe på en vinterhave med konditori og springvand. Hvis der var gallerier, kunne de drage fordel af de kunsthistoriestuderende, der kunne stå for at arrangere udstillinger. Og forretningsarkaden kunne sno sig om en gård med brosten og blåregn, hvor der var en sandkasse til børn og filosoffer og mulighed for skuespil og koncerter i fri luft"*. (52)

Udenomsarealerne skal åbnes: *"Parken er nok fyldt med studerende, men det er ikke kun deres park, det er alles park, eller byens park. Hvis man i fremtiden forestiller sig at forstærke campus-*

fornemmelsen i Danmark, tror jeg det er vigtigt ikke at skabe for klaustrofobiske rammer. Byen, som campus er tilknyttet, skal ideelt set sive ind og blande sig. Lige som med alt andet kan tankegangen i et studiemiljø blive for ensrettet, hvis man aldrig møder andet end folk, der minder om en selv og taler samme akademiske lingo. Her er de fysiske rammer altafgørende for at skabe denne åbenhed". (18)

Alt i alt handler det således om at universitetet skal være en åben, transparent "by i byen, som skal være levende og varieret, og som skal give plads til den størst mulige brugervenlighed hvad gælder skabe, computerstik, vandposter, læsero, gruppeborde etc. og lade de mennesker, der bruger denne by, selv definere den, og føle, at det er deres egen. Vi kan som samfund ikke støbe studerende ned i gråt cement og så tro det skaber bevægelige, innovative og refleksive mennesker, om det så være sig nok så smuk et monument det giver. Et studiemiljø defineret af demokrati og eksperiment udtrykker ikke nødvendigvis et overordnet, retlinjet æstetisk formfuldendthed, men refleksivitet og menneskeliv er heller ikke en sort eller hvid firkant... det er et samsurium af mennesker og viden og tanker..." (56)

Og på den anden side, må omverdenen gerne vide, at det er universitetet man er kommet til. Det kan f.eks. gøres ved: "Fremtidens universitet bør derfor have en markant hovedindgang og en storslået forhal, der udtrykker: "Vær Velkommen". Og det ville være vidunderligt med et tårn: Et biblioteks-tårn, der rejser sig som en ferieguides paraply ved hovedindgangen og signalerer; "denne vej, kom hid". Et tårn ville være en hyldest til det mod, der gør universitetet til en selvbevidst medspiller på byplansbanen. Tårne kan ganske vist virke lidt middelalderligt selvhævdende, men manglen på et tårn kan gøre en bygning til en lav, tungt undertrykkende kasse, der ligner en trussel mod den uvedkommende indtrængende; "Jeg kvadrerer dig," hvisker den fra sine fjendtlige, automatiske døre. Man kunne bygge et venligt tårn, en firkantet bygning på 5-7 etager. Hele sydsiden kunne laves som en bred trappe med plateauer, så turister kan vandre op på tagterrassen og beundre de indlagte stjernebilleder, og de studerende kan sidde på trinene og kysse om aftenen. Når universitetet åbner efter ferien, kan der stå musik på toppen og trække blikkene. Da bliver tårnet en tiltrængt formaning: Tænk højt! Se langt! Og der kunne stå juletræer på trappen i december". (52)

Den røde tråd i mange af de forskellige synspunkter er således, at universiteternes fysiske placering og udtryk ikke blot former de studerendes selvopfattelse, men også præger den by og det samfund som universitetet er en del af.

Bæredygtighed

Forbavsende få nævner bæredygtighed som et element de forbinder med et godt studiemiljø. Der kan være flere grunde: "Ud fra en maslowsk kontekst er vi fuldstændig mættede. Vi lever på toppen af pyramiden og sætter vores krav herudfra. Det gode studiemiljø skal modsvare de krav og stille nye. Ideen om den fattige studerende på sit loftskammer har måttet vige pladsen for den selvbevidste studerende, der ikke er stort i tvivl om sin fremtid, lever godt på forventet indkomst og med selvbevidsthed vælger, hvad han eller hun vil bruge tid på". (57) Med det in mente er der ganske få, der sætter krav til hvordan man bygger. Enkelte kommer dog ind på emnet og ser her en mulighed for, at bruge bæredygtigt universitetsbyggeri aktivt i undervisningen og vidensspredningen. Blandt de der nævner temaet er holdningen enslydende:

"Som repræsentanter for landets højeste erkendelse og viden skal universiteterne også gå foran når det drejer sig om, at omsætte denne viden konkret eksempelvis inden for bæredygtighedstanken. Så universiteterne kan bibeholde deres position som respekterede og troværdige partnere i samfundets udvikling. I nyt byggeri skal bæredygtighed tænkes ind. Hvordan bygger vi for at mindske varmetabet? Hvor kan solceller bruges? Og hvordan undgår vi at bruge ikke certificeret træ fra regnskove? Men bæredygtighedstanken går videre end dette. Det er en indstilling som

universitetet skal gå forrest i at promovere og en holdning som vi også har et ansvar for bliver almindelige god latin blandt de mange studerende som senere i deres liv kommer til at forme det samfund vi lever i". (40)

2. Del af et fællesskab

De fysiske rammers måske allervigtigste funktion er at skabe rum for interaktion og kommunikation for de studerende og deres læring. Særlig mange essays peger på at denne interaktion handler om at være del af et fællesskab. Det fællesskab som den studerende ønsker, er forskelligt alt efter den enkeltes hverdagsliv og studiemønster¹. Der er et afgørende skel mellem de, der opfatter studiestedet som et hjem, hvor studieaktiviteter er fuldt integreret med fritid, arbejde og sociale aktiviteter - og den gruppe der skarpt adskiller studieliv med andre aktiviteter. Disse forskelle i måden at opfatte studiet på, påvirker naturligvis også de krav man stiller til bygninger, fag og personlige relationer på sit studie.

Fælles for begge synspunkter er imidlertid at de fysiske rammer opfattes som værende afgørende, idet de både kan stimulere - eller forhindre - følelsen af at være forbundet og have en identitet som studerende. Denne funktion er vigtig, fordi de studerende utvetydigt giver udtryk for, at det er fornemmelsen af fællesskab og tilhørsforhold, som motiverer og driver dem gennem studiet.

Ærefrygt eller stolthed

Tilhørsforholdet må for flere gerne spille på noget større og overordnet. En ærefrygt eller stolthed til stedet efterlyses i nogle tilfælde. Det ses som positivt at universiteterne også på en fysisk måde fremhæver det de står for. En fysisk synliggørelse af deres tradition, nutid og fremtid efterlyses. Det giver inspiration, stolthed og betydningsfuldhed for de studerende.

"Lige foran os knejsede ny KUA. Tysk sandsten, svensk glas og italiensk marmor. En enorm og enormt imponerende bygning, der allerede inden man kommer ind, indgyder en vis form for ærefrygt. Man er som studerende klar over, at når man bevæger sig indenfor, bevæger man sig ind på et sted, der er sit eget. Som nystartet studerende, inden man har vænnet sig til stedet, er effekten endnu bedre. Man føler sig på en måde lille. Man føler sig overvældet, imponeret – og motiveret. Man føler trang til at præstere, et behov for at fortjene stedet. Af alle disse følelser er motivationen den vigtigste. Den følelse opnår man ikke i det gamle KUA, hvis skygge Anders og jeg lige havde forladt". (48)

"I det mindste bør omgivelserne minde de studerende og de ansatte om, at man faktisk befinder sig på et sted med en faglig tradition, der måske ligefrem er stolt af at have forsynet landet med åndelighed gennem årene. En statue af Niels Bohr eller Søren Kierkegaard gør det ikke alene, men det hjælper". (60)

Fagligt fællesskab

Det faglige fællesskab er også en central dimension af emnet. Det faglige fællesskab til medstuderende og undervisere på eget fag udfordrer og motiverer. Det faglige fællesskab giver tryghed og afsæt til fornyet viden.

"For os er forbundetheden til stedet og de mennesker, der befinder sig her, en drivkraft i vores personlige og faglige udvikling. Vi vil ikke være kunder, men medproducenter af viden. At vi som studerende er forbundet til universitetet skaber engagement og tryghed til at kaste sig ud i ny viden, nye tanker og relationer". (15)

¹ De forskellige typer af studiemønstre er yderligere behandlet i rapporten: *Det skal summe af liv!*, Humanistisk studiemiljø ved Københavns Universitet, 2006, af Krogh Petersen og Damsholt.

"Et godt fysisk studiemiljø skal kunne rumme forskellighed og skabe en tryk følelse for flest mulige. Vi lærer bedst i trykke rammer. En påstand jeg tror, de færreste vil betvivle. En nødvendig forudsætning for gode fysiske rammer er således, at forskellige behov og ønsker ikke har negativ indvirkende på andre studerende. Forskellighed de studerende imellem bør man ikke tilstræbe at eliminere, men være noget man gør plads til. Hvis flest mulige føler sig hjemme i det vidensrum, som uddannelsesstedet er, så skulle der være en mulighed for, at flere vil gennemføre deres studium". (61)

"Som studerende skal man være tilknyttet et fast campusområde. Ikke flakke forvirret, hvileløs og rodløs rundt fra universitetsområde til universitetsområde. Man skal føle sig hjemme, og gerne være på fornavn med sine forelæsere". (9)

Det de fysiske rammer og nærhed kan give, er udover den synlige forbundethed, inspiration og ideer til den læring, de studerende er i gang med, som i denne fremtidsvision: *"Når jeg går gennem universitetets gange, føles det som går jeg gennem ny viden og idéer. Forskningen er til stede i rummet omkring mig. På tavlen foran biblioteket stopper jeg og læser om de bøger, der bliver anmeldt i denne uge. På de interaktive opslagstavler foran forskernes, Ph.d.ernes og undervisernes kontorer, kan jeg se nyheder og input om deres forskning. Her finder jeg bl.a. billeder fra folks feltarbejde, publikationslister og uddrag af videnskabelige artikler. På gangarealerne ved undervisningslokalerne kan jeg på de store virtuelle informationstavler læse nyt fra de forskellige fag på campus, om forskellige debatarrangementer, konferencer, workshops. På en af tavlerne finder jeg en invitation til et møde, jeg vil gå til". (15)*

Tværfaglighed

Forbundethed begrænser sig ikke til et forhold mellem den studerende og fagmiljøet, men den skal også bringes i spil tværfagligt. Det sker bedst, hvis fagene fysisk er placeret i nærheden af hinanden. De fysiske rammer skal invitere til tværfaglige kontakter: *"Derfor må bl.a. universiteter nødvendigvis have en vis 'tæthed'. Hvis undervisningslokaler og institutter ligger spredt over et større område uden fælles faciliteter, så bygger man ingen broer. Man møder ikke tilfældigt hinanden og bliver ikke konfronteret med andre tænkemåder. Som studerende bliver man måske heller ikke en del af et akademisk fællesskab, der rækker udover ens eget lille hold. Derfor er det vigtigt at bygge stærke campusområder, der ligger som "clusters of linked neighbourhoods". Enten som en integreret del af et byområde eller for sig selv, i hvad man kunne betegne som et fælles akademisk refugium". (47)*

Biblioteker og glasvægge kan også bidrage til tværfagligheden: *"Glasvæggene skulle give fornemmelsen af lys og liv og skulle skabe mulighed for at kigge rundt i de tilstødende lokaler. Videnscentrets bibliotek skulle være for mange forskellige studieretninger. Dette ville både skabe rum for at de studerende kunne blive inspireret af andre studieretninger samtidig med at det ville skabe liv". (51)*

Fysiske samlingssteder

Der er mange bud på, hvordan man kan udforme områder, der er med til at skabe den fælles følelse for de studerende på tværs af fag og fakulteter. Mange taler om centralt placerede samlingsrum, på både universitets- og på fakultetsniveau, der kan give en høj grad af overskuelighed. Et par eksempler:

"Visionen om det optimale studiemiljø gør ideen om et torv for det enkelte studium til omdrejningspunkt for social interaktion. Inspirationen er ligetil – næsten enhver mindre eller større europæisk by har et torv eller en central plads, der op gennem historien har tjent som naturligt samlingspunkt og symbol på det lokale politiske fællesskab. Ideen er at skabe et åbent rum omgivet af studiets primære undervisningslokaler, kontorer for instituttets personale og dets studieadministration. Man

skal så at sige føle, at man tager studiet på, når man befinder sig på torvet. Torvet bliver således et trafikknudepunkt, hvor man helt sikkert jævnligt har ærinder, og hvor man i den forbindelse ikke kan undgå at møde medstuderende. Man kommer forbi, når man har en pause i undervisningen, når man skal have frokost, hvis man lige skal kopiere en tekst eller man sætter sig måske og puster ud efter en hård cykeltur hen til studiet. Det er et sted, hvor man kan få en uformel snak med den underviser, der lige kom forbi, eller med én, der netop har afsluttet det fag, man kæmper mest med, og måske kan tilbyde en både opmuntring og aflagte noter. På den måde bliver det klart for den enkelte, at han ikke er alene. Torvet skal give de studerende en fornemmelse af at have ét bestemt tilhørssted og fremprovokere en interaktion og integration blandt dem, der skaber en inklusiv fælles identitet og et socialt fællesskab med relationer på kryds og tværs". (47)

For flere er det ikke blot et torv eller trafikknudepunkt – men en særlig bygning, der er mødestedet. På medicin på Aarhus Universitet er der allerede skabt sådan et fælles område – en begejstret studerende skriver:

"For at kunne føle sig velkommen blandt sine medstuderende er det vigtigt at have et mødested. Til dette har medicin i Århus fået sit eget lille hus på campus. Her er indrettet læsesale, computerum, enkelte grupperum, foreningskontorer, sofalounge, køkken og her afholdes ligeledes vores fredagsbar. Vi har ingen timer i huset, kun social aktivitet og læsning. Det er meget enkelt, men det gør, at man føler sig som en del af et fællesskab. Hermed er der opnået en slags ligestilling mellem semestrene, simpelt, effektivt. Der er ligeledes mange tilbud for de studerende, både gennem foreninger, som underviser og med relevant arbejde for vores fagforening. For at integrere medicinerne med resten af de studerende har Århus universitet gjort noget genialt. Fakulteterne er samlet omkring parken, så det er praktisk muligt at besøge andre fakulteter, spise sammen med teologer og biologier i kantinerne, drikke øl og andet i fredagsbarerne og unibaren, kæmpe mod hinanden i kapsejlad, diskutere laplaces lov med mennesker der rent faktisk forstår den, feste sammen til tværfaglige fester, eller bare ligge i parken og iagttage børnehaver og studerende fodre ænder mens man selv læser til eksamen. En anden ting er, at universitet ligger centralt". (26)

"Kernen ligner lidt et drivhus. Det er en stor kuppel, som er inddelt i tre kredse. Den yderste kreds er kantinen. Herfra kan man se ud på vandet fra alle sider. Der er både gruppeborde, caféarrangementer og sofagrupper. Den anden kreds i Kernen er læsesalen. Mellem kantinen og læsesalen er der glas, så man også herfra kan se ud på vandet. Man kan både sætte sig så man ser ud gennem det hele, mens andre dele er mere afskærmede af planter og bogreoler. Den inderste kreds er vinterhaven. Vinterhaven er en rolig, organisk oase centreret midt i Byen. Her er masser af planter, et rislende springvand, små søer med fisk, bænke og caféarrangementer". (56)

"Snefnugget er dog ikke kun en metaforisk måde at understrege vigtigheden af at skabe et fælles studiemiljø, der rummer mange forskellige fag, det er i lige så høj grad en figur, der ville fungere godt rent arkitektonisk. Vores overordnede ide med at lade bygningernes arkitektur have snefnuggets symmetri er således, at det giver mulighed for at skabe en fysisk ramme, hvor alle fag/fakulteter udgår fra samme sted, og hvor det centrale mødested ligger stort set lige langt fra alle fagene. På den måde giver det også mulighed for at lade hjertet i bygningen skabe rammen for, at studerende kan mødes på tværs af de forskellige fag. Centrum i bygningsværket skulle derfor rumme fælles faciliteter som kantine/cafemiljø, større auditorier/forelæsningsale og eventuelt administration". (44)

"Og allerbedst skal der være fri adgang, ligegyldigt hvilket fag man tilhører. Der skal være grobund for kommunikation mellem fag i de daglige praksisser både teknologisk og fysisk. Skal vi garantere accept af alsidige måder af det at høre til et universitet, er det vigtigt at vi hylder tværfagligheden og bruger hinanden aktivt. Megen studie – og forskningsaktivitet er allerede interdisciplinær og det er væsentligt, at vi ikke betragter det, at humaniora skal lægges sammen med for eksempel jura som et nødvendigt onde. I stedet bør vi gøre brug af hinanden – gøre brug af hinandens vigende

faggrænser. Således skabes et tilfredsstillende læringsmiljø og ikke mindst netværk for fremtiden. Det er det, det fysiske rum skal lægge op til". (17)

Undervisere (ansatte) og studerende

Det er ikke kun fællesskabet til andre studerende, der er vigtig. Identiteten med et fag og et studie-sted er ligeså vigtig og omfatter både de studerende, undervisere og øvrige ansatte. Kun få bidrag nævner, hvordan de ser at undervisere og ansatte fysisk kan placeres så det understøtter læring. De der gør det, nævner dog et tydeligt ønske om at undervisere og forskere naturligt færdes og er tilstede blandt studerende, også udenfor undervisningen.

"Undervisernes kontorer bør så vidt muligt være i nærheden af videntretet således at der opstår et bæredygtigt fagligt miljø med dialog blandt undervisere og studerende". (19)

"Et andet socialt samlingspunkt er kantinen. [...] Desværre har underviserne ofte et lille te-køkken, hvor de spiser deres madpakke for sig selv sammen med kollegerne". (11)

"Naturligvis har trivslen af det tekniske og det akademiske personale en stærk, afsmittende effekt på de studerende. Der findes venlige sekretærer. Der findes også skrankebisper, der sidder bag lukkede døre, og som altid er travlt beskæftiget med at stemple vigtige dokumenter, hvis man som studerende skulle ønske kontakt. Fremtidens arkitekter burde bygge tilgængelige, lyse og hyggelige sekretariater, der dufter af arbejdsglæde i stedet for svovl, og hvor interaktionen mellem personale og studerende er tænkt med som en væsentlig faktor i indretningen. Underviserne er forbilleder, selv de moderne pædagoger, der ifører sig forklæder og spørger, hvordan de studerende ønsker formiddagens pointer serveret. Det er væsentligt, at de har et tilhørsforhold til stedet, og at de bruger de fysiske rammer. Underviserne viser vej både til kantinen, kontoret og nettet. Deres personligheder og farverigheder sætter kulør på institutterne". (52)

Socialt aspekt

Fællesskabet og tilhørsforholdet opstår også i de sociale aktiviteter, som de videregående uddannelser ifølge langt de fleste bør give plads og gode fysiske rammer til:

"I relation hertil bør uddannelsesinstitutionen også have lokaler til teater, musik, kulturelle aktiviteter, fagcafer og studenterpolitiske arrangementer som ligeledes kunne skabe sammenhold og hygge – uden alkohol. Derudover bør uddannelsesinstitutionen indeholde nogle gode store, rummelige festlokaler. Festlokalet skulle være udstyret med en ordentlig bar, samt en scene til både orkestre og bands". (51)

"En måde at sikre, at det sociale aspekt bliver en del af en travl studiehverdag er ved at kombinere det faglige og sociale miljø. Hvis man kan tilbyde nogle sociale rammer i forbindelse med de faglige, vil hverdagen være mere overkommelig, og lysten til at tilbringe en hel dag på studiet forøges. Mange uddannelsessteder forsøger at skabe disse sociale rammer for de studerende, men oftest er det vanskeligt på grund af det begrænsede elevgrundlag. Størrelsesforskellen på de forskellige undervisningsinstitutioner og fakulteter bevirker, at de sociale muligheder varierer betydeligt fra uddannelsessted til uddannelsessted". (45)

Nogle ønsker dermed at opnå en integration mellem de faglige og de sociale rum - mens andre peger på et behov for sociale rum, som kan give mulighed for at få en faglig pause. Alle er dog enige om vigtigheden i, at der stilles fysiske faciliteter til rådighed for sociale aktiviteter.

3. Læringsrum

Temaet læringsrum handler om, hvordan studiemiljøet bliver bedre i forhold til den aktuelle læringsituation. Flere peger på behovet for at kunne indrette rummene, så de kan tilpasses fra tid til anden afhængigt af hvilken læringsammenhæng rummet bruges i.

Det fleksible rum – rum følger funktion

Mange studerende påpeger, at det fysiske rum er en knap ressource – særligt når det angår studiepladser til de studerende. Derfor er der mange bud på, hvor universiteterne kunne have gavn af at tænke mere i fleksible rum. Det gælder om at reducere antallet af timer et rum ikke benyttes, så de kan tilpasses til flere former for undervisning eller studiearbejdspladser.

"I udformningen af fremtidens studiemiljø kunne fokuseres på rummenes fleksibilitet. I nogle perioder er der brug for plads til eksamenslæsning, i andre gruppearbejde, øvelser, undervisning eller andre aktiviteter. At have rum, som kan være ligeså fleksible, som det kræves af de studerende at være fra arbejdsmarkedets side, ville kun være passende. Indretning og opdeling af lokaler kunne gøres mere fleksibel, så lokalerne bliver multifunktionelle. Borde, der hurtigt drejes sammen til større og skifter i højden, eller måske udfoldelige opslagstavler, lærreder eller whiteboards, som kan fungere som skillevægge i et større lokale. Lokalerne bør også kunne anvendes af flere forskellige faggrupper og gerne danne rammen om tværfagligt samarbejde". (39)

Samtidig understreges det, at rummene skal understøtte den form for læring, som finder sted. Det betyder altså at selvom rummene benyttes til flere formål, skal de på det givne tidspunkt være tilpasset således, at de optimalt understøtter den form for undervisning eller eksamen, der finder sted.

"En lignende opfattelse synes også at være til grund for Ørestad Gymnasiums handlingsplan – de har "holdrum" og "individuelle lærerum", og definitionerne af de situationer, der foregår i de rum er således eksplicit fastlagt på forhånd: 'rammen' om det individuelle lærerum er at 'her lærer man individuelt'. Det vigtige ved sådanne eksplicit definerede "rammer" er legitimiteten ved de handlinger, der foregår i de pågældende rum". (49)

Auditorier

Auditorier er én af den type læringsrum som mange studerende ofte benytter – et rum der typisk bruges til en-vejs-kommunikation fra underviser til et større antal studerende. Undervisningsformen får en del negative ord med på vejen, da flere mener, at den ikke understøtter nutidig læring. De traditionelt indrettede auditorier kritiseres netop fordi de ikke efterlader rum til dialog, som i dag betragtes som en væsentlig del af et læringsforløb.

"Den fysiske tilstedeværelse i et firkantet auditorium et koncept som bør afskaffes. Læringsudbyttet fra en forelæsning, hvor en hvis form for interaktion med de studerende trods alt er inkluderet, er begrænset. Når vi lever i et videnssamfund, er det derfor nødvendigt at rykke den traditionelle form for vidensdeling til rammer, hvor denne overførsel har optimale faciliteter. Vi har brug for interaktion mellem underviser og studerende. Vi har brug for et forum, hvor den studerende kan spørge og blive adspurgt, uden forstyrrende elementer såsom tid, lektionsplan og andre planlægningsmæssige faktorer. Vi har brug for et forum, hvor der forekommer en naturlig interaktion og spørgsmål, der kræver fordybelse og uddybelse er velkomne". (54)

"Flere hestesko-formede auditorier ville også gøre at man ikke skal vride nakken af led, for at have øjenkontakt med den diskussionslystne medstuderende hver gang der er lagt op til diskussion". (10)

"Størrelsen af auditorierne kan have betydning, da den sociale rolle den enkelte studerende har, ændrer sig afhængigt af hvilket auditorium man befinder sig i. Med få studerende er det langt mere oplagt at stille spørgsmål og skabe dialog med forelæseren. Og selvom man burde stille de samme spørgsmål hvis man sad hundrede, som når man sad ti, er der nogle helt basale sociale mekanismer, som gør, at man overvejer en afbrydelse en ekstra gang. Indretningen af auditorier bør lægge op til inddragelse af tilhørerne som en del af undervisningen. Dette kunne ske ved mindre auditorier, mulighed for skiftende opstillinger afhængig af undervisningssituationen, teknisk udstyr (mikrofoner, små webcams ved hver plads eller lign.) så der kan kommunikeres tydeligt fra de studerendes side i store lokaler. Er auditorierne forældede? Det er selvfølgelig svært at svare på, men ud fra den betragtning, at de anvendes i så høj grad i dag, bør de være egnede i et vist omfang. Der er nogle helt klare kvantitative fordele ved auditorier, hvor en enkelt underviser kan formidle viden til flere hundrede studerende. Den manglende "opfordring" til dialog og diskussion fra indretningen, er dog en ulempe. Derudover er indretningen, eksempelvis stoleopsætning og bordplads, fastlåst og giver dermed begrænsede muligheder for anvendelse". (39)

Rum til holdundervisning

Der er generelt ikke så mange specifikke kommentarer til de fysiske rammer for holdundervisning. Flere opfordrer generelt til mangfoldighed i udformningen – og én kommer med et konkret forslag til, hvordan et rum skal udformes for at fremme dialogen.

"Man kunne eksempelvis forestille sig undervisningslokaler, der formmæssigt adskilte sig fra hinanden, og som ydermere havde forskellige funktioner. Hvor nogle lokaler kunne være gode at se film i, kunne andre være gode at lave gruppearbejde i etc. I det nedenstående er et eksempel på, hvordan et fremtidigt klasselokale kunne se ud". (33)

TEGNING 1. Det runde lokale: Et billede af et lokale hvor tavlen går hele vejen rundt i den ene del af lokalet og hvor, katederet er væk. Derudover er der en projektor, hvor spørgsmål til undervisningen f.eks. dukker op. De studerende sidder rundt i den anden del lokalet og danner en bue. I deres borde er der indbygget en trykskærm, hvor de f.eks. kan tage noter og interaktivt deltage i undervisningen.

En anden forestiller sig rummet som et oplevelsesrum der aktivt - og på mange niveauer - formidler det fag der undervises i: "Til et sådant forehavende ville tricket med de på forhånd definerede situationer egne sig allerbedst: hvorfor ikke have et fx tyskrum på tyskstudiet? Et rum, hvor man kun må tale tysk, og med et fjernsyn fx kun indstillet på tyske kanaler? Et opholdsrum, hvor studiet kan få lov til i institutionaliseret form at trænge helt ind i den studerendes livsstil? Det drømmer jeg om måske mere end noget andet: et sted, der oser af det emne, man i forvejen brænder for. Hvis ikke det skulle være på universitet, hvor så?" (49)

Grupperum

Et gennemgående tema er fysiske rammer til gruppearbejde – og den altovervejende pointe er at antallet af rum til gruppearbejde er for lille. Der er ikke rum nok:

"Selvom gruppearbejde er en integreret del, af næsten alle fag jeg har haft på universitetet, så vil jeg nærmest mene, at de fysiske rammer modarbejder denne arbejdsform. Rundt omkring på universitetet er det således forbavsende svært at finde et sted, hvor en gruppe på 3-4 studerende uforstyrret kan arbejde sammen. Løsningen er i mange tilfælde at sidde i støjende og distraherende omgivelser, fx kantiner eller andre lignende forsamlingssteder. Dette fordrer ikke lige frem en effektiv arbejdsproces. I min tid som studerende har jeg dog oplevet deciderede "grupperum", komplet udstyret med pc, whiteboard, borde og stole, og jeg har kun positive erfaringer med disse. Det har jeg i øvrigt en vis fornemmelse af, at mine medstuderende også har, for i eksamensperioder skal man nærmest møde op kl. 07.00 for at tiltuske sig et af de få og eftertragtede rum". (32)

"Værst står det til med antallet af brugbare grupperum, dvs. aflukkede rum med minimum en stationær computer eller strømforsyning til en bærbar. Antallet kan langt fra dække behovet og derfor er det oftest sådan, at så længe der er mulighed for det, laves gruppearbejdet privat. Det er meget ærgerligt idet instituttets fysiske rammer netop skulle give de studerende lyst og inspiration til at bruge tid her". (6)

"Gruppeprojekter skaber et behov for et anderledes fysisk studiemiljø end undervisning af hold, og da netop gruppeprojekter er altafgørende for at kunne tilpasse de studerende til virksomhedernes fremtidige krav til dem, er det vitalt for de videregående uddannelsesinstitutioner at tage gruppeprojekternes behov for fysiske rum alvorligt". (7)

"Det handler om følelsen af ejerskab til et specifikt rum. Vi skal derfor have grupperum, hvor vi kan føre højtloftede samtaler uden det runger. Rum hvor det er tilladt at ligge, sidde, stå og rykke rundt på møblerne, mens man tænker". (17)

Studieceller og læsesale

Fra auditorier, lokaler til holdundervisning og grupperummene går vi over til de individuelle arbejdspladser – studiecellen og læsesalene. Begge former er efterspurgt og kan på hver sin måde give privathed og rum til fordybelse. Kravene til dem er meget enslydende. Her er et bud på henholdsvis studieceller og læsesale:

Studiecellerne skal være i små rum, hvor der er plads til 4-5 andre studerende, og rummene må gerne være i nærhed til eget institut og underviserne. Der skal være plads til at de studerende kan aflåse rummene og efterlade stedet, så man ikke skal starte forfra den næste dag. De studerende skal selv have mulighed for at indrette stedet, men der skal være basis faciliteter: "flytte alle møblerne rundt som også kan hæves eller sænkes i højden. Man ser ingen store larmende computere med kolossale skærme der gør rummet tungt og uindbydende at se på, for alle de studerende har personlige bærbare og det trådløse netværk er det hurtigste man kan finde". (50)

Flere fremhæver ønsket om mulighed for individuelle faciliteter eller egen studiearbejdsplads. De ønsker sig: "bogkasser til mine bøger, et aflåseligt skab, et hæve-sænke bord og et par mobile skillevægge, så jeg kan justere min kontakt med resten af rummet. Skrivebordet og skillevæggene fungerer også som interaktive flader, hvorpå jeg skitserer mine ideer, laver mindmaps og udkast til dispositioner, jeg kan trække direkte over på min computer. Jeg har mulighed for at udfolde min viden i flere medier, former og dimensioner. Rummet er indrettet som et decentralt arbejdsmiljø. Tæt på min arbejdsplads finder jeg derfor alt, hvad jeg behøver: kopi og print, kaffe og te og et lille rum, hvor jeg kan tage et powernap". (15)

Det studiecellen kan give er et tilhørsforhold, dvs. oplevelsen af at være en del af et studiefællesskab, som giver en identitet. Som en beskriver det: *"Vi tilbringer også meget tid sammen. Vi har fælles referencer, har været på studieture sammen og har knoklet under samme vilkår op til en aflevering. Det skaber et fællesskab, at man har siddet i samme rum og fulgt hinandens arbejder. Har givet gode råd til hinanden og har sat sig ind i andres projekter. Man lærer hinanden at kende, både fagligt og privat".* (13)

For læsesalene er det, udover basale forhold som en ordentlig stol og et bord, kravet om ro, der går igen:

"Hvorfor laver man ikke en klar inddeling mellem læsepladser og skrivepladser, så man ikke skal sidde og høre på den evindelige tastaturkrig ved siden af. Var der nogen, der tog skrivemaskinen med på læsesal i gamle dage? Næppe". (60)

I en læsesal skal: *"stolene være gode, lyset skal være godt, der skal være rent i lokalet, der skal være luft og selvfølgelig skal der være stille. Man skal føle sig motiveret til at læse, og det kan man kun gøre under de rigtige forhold, ellers mister man koncentrationen".* (31)

Ønsket om ro betyder dog ikke ønske om lukkede enmandsceller. Udsyn til andre studerende er afgørende: For det, som læsesalene giver, er en følelse af fællesskab og fornemmelsen af at være del af en større aktivitet er central: *"På Diamanten er der fx lange rækker af borde, hvor man har udsyn til studerende både foran og bag sig. Dette udsyn mener jeg er helt essentielt. Det styrker fornemmelsen af fællesskab, og i sidste ende identiteten som studerende, at kunne se andre i gang med samme aktivitet som en selv".* (18)

Afslutningsvis er medtaget en lille sammenligning af tre læsesale i København, som essay (43) opstiller. Denne kunne der arbejdes videre med. Det karakteristiske er de parametre, som læsesalene måles på og som den studerende finder afgørende. Ikke mindst forholdene i pauserne synes vigtige.

Læsesale	Fordele (+)	Ulemper (-)
KUA	<ul style="list-style-type: none"> • Internetledning ligger klar til brug – svinger aldrig. • Dejlig kantine med lange åbningstider. • Dejligt at sidde på sit eget fakultet, hvor man hører hjemme. 	<ul style="list-style-type: none"> • Har åbningstider der gør, at man tvivler på, om de ønsker, at man nogensinde bliver færdig. • Læsepladserne ligger i mørke. • Ikke mange grønne pletter at sidde på om foråret.
KUB Nord	<ul style="list-style-type: none"> • Absolut skønne rammer, lyse og historiske. • Mange valgmuligheder for læseplads, hvor der er flere variable, bl.a. støjniveau, stole, og størrelsen på rummet. • Skøn forhave med bænke • Mulighed for at låne et skab til sine bøger 	<ul style="list-style-type: none"> • Kvaliteten af internetforbindelsen er meget svingende. • Dårlige åbningstider i kantine • Dårlige toiletforhold •
CBS	<ul style="list-style-type: none"> • Geniale åbningstider • Stor kantine, der har lige så længe åbent som læsesalen. 	<ul style="list-style-type: none"> • For få pladser • Helt i gennem dårlig akustik • Kun internetforbindelse til de "rigtige CBS studerende" • De fleste pladser er kun oplyst ved bordlampe. • Dårligt indeklima

Plads til uformel læring – via socialt samvær

Det sidste undertema under læringsrum belyser, at læring ikke alene sker i de formelle situationer men også i de uformelle. Og dette skal der også være rum til på de videregående uddannelser.

"Ofte begrænses universitetets vidensrum til undervisningslokaler eller individuelle arbejdspladser. På den måde afspejler det nuværende universitetsbyggeri en klassisk forståelse af viden, som en ting, der blot skal overleveres fra en underviser til en studerende, eller tages ud fra en bog. Vi forstår i stedet viden, som noget, der kan indlæres, udveksles, skabes og udvikles i mange forskellige sammenhænge og aktiviteter. Viden frembringes ikke i individet alene men i relationer. Dette mangfoldige videns- og læringsbegreb skal reflekteres i indretningen af universitetets rum". (15)

Det er altså pladsen til den uformelle dialog, der skal være til stede. Om den så gives i fredagsbaren, pauseområdet, sofaen eller i tekøkkener, så er det også en del af læringsrummet – og studiemiljøet.

"Som studerende på nutidens universitet har du ofte kun to muligheder: fredagsbaren, hvor der bliver larmet og drukket øl og læsesalen, hvor stillediktaturet hersker. Vi savner miljøer mellem disse to poler, hvor man kan koncentrere sig og stadig opleve andre studerendes nærvær og småsnakken". (15)

"Hvis der i mit ideelle studiemiljø således er flere "pauserum" (der udtrykkeligt kaldes sådan), er det et sted man bevidst går hen for at holde pause – hvorved det at holde pause, at snakke small-talk med sine medstuderende, at koncentrere sig om andet, bliver noget man skal beslutte sig aktivt for – præcis ligesom når man beslutter sig for at trykke på pauseknappen i et computerspil". (49)

"Og derfor sidder alle KUAs studerende omgivet af beton, når der er hygge på skemaet. Hvordan man skaber hygge, er et godt spørgsmål. På det gamle KUA klares det med en diskokugle, nogle gamle Wegner-stole og mange mennesker på lidt plads. Stedet hedder Mødestedet, og er en café drevet af de studerende. Den er det gamle KUAs hjerte. Både bogstaveligt og i overført betydning. Caféen er bygningernes centrum, og den er centrum for de studerendes faglige og ikke faglige møder. Der er plads til små koncerter og quizzes og stedet er ganske enkelt uundværligt. Man bør til enhver tid forsøge at flette noget lignende det ind i ethvert nyt byggeri. Der bør findes plads til non-profit-caféer og sofahjørner blandt arbejdspladser, auditorier og biblioteker". (48)

"Vi har haft køleskabe, ovne, kogekedler ol. i grupperummene, for på den måde at holde os forsynet igennem de lange dage og i perioder lange nætter på campus. Jeg mener dog, at man vil kunne skabe sociale relationer på tværs af såvel årgange som fagretninger ved at tilbyde de studerende små tekøkkener med fornødne faciliteter. På denne måde tvinges de studerende til at socialisere sig yderligere. De fælles køkkener vil også kunne skabe mulighed for mere kontakt til de ansatte og forskere, hvis man kunne anvende de samme køkkener". (53)

For læringsrummet handler det således om, at dette er tilpasset den situation, det bruges i – om det er til en-vejs-undervisning, dialogbaseret undervisning, gruppearbejde eller om det er den enkelte studerendes læseplads. Centralt i alle tilfælde er, at der er rum nok. Og at det rum, der ikke udnyttes optimalt gøres fleksibelt, så det hurtigt kan tilpasses de øvrige læringsituationer.

4. Hverdagslivet som studerende

Hverdagslivet som studerende handler om de nære omstændigheder og de ting, som angår det at være studerende.

Åbningstiderne må udvides.

Det første under tema, som rigtigt mange har nævnt - og særligt studerende i København - er universiteternes åbningstider. Der synes at være et stort behov for mere fleksible åbningstider. Begrundelsen for dette ønske er i øvrigt vidt forskelligt afhængig af den enkeltes studiemønster. Nogle har studiejobs om dagen og studerer i ydertimerne, for andre er studiet noget der fylder hele døgnet og man vil også kunne fordybe sig aften og weekend. Her er et lille udpluk af kommentarerne til åbningstiderne:

"Som jeg sagde i indledningen, så er det at læse en livsstil og en sindstilstand, der ikke følger almindelig arbejdstid. Derfor skal læsepladser og biblioteker også være tilgængelige i et fornuftigt tidsrum. Hvor mange læsepladser og hvor længde det skal være åbent, er et rent matematisk spørgsmål. Hvor mange studerende er der i forhold til hvor mange læsepladser". (24)

"Blandt de gode eksempler må CBS's institut ved Solbjerg Plads fremhæves som et sublimt eksempel på hvor meget liv en uddannelsesinstitution kan rumme – alle ugens 7 dage". (51)

Et fremtidsscenario beskriver: *"Ikke kun udenfor, men også indenfor fakultetets mure, er der et hav af fordele, der forkæler os: Fakultetets eget fleretagers bibliotek, dets rummelige læsepladser, de adskillelige små tekøkkener til fri afbenyttelse og ikke mindst fakultetets døgnåbning, hvilket langt fra er goder, der kan tages for givne". (37)*

"En uddannelsesinstitution skal være en verden man kan leve i hele døgnet". (51)

"Bygningerne må derfor vise os tillid ved at lukke os ind efter kl. 16 og åbne lukkede gangarealer. En låst dør er en afvisning af vores potentiale – en åben er en invitation til at bidrage til universitetets virke". (15)

Forskellen på studieliv og arbejdsliv er først og fremmest, at studielivet for mange af bidragsyderne ikke er begrænset til dagstimerne. De føler det derfor stærkt begrænsende, at de steder, hvor de kan arbejde kun har åbent i dagtimerne. Flere sammenligner med andre steder i landet og verden, hvor der rent faktisk gives adgang til læsesale i mange flere timer i døgnet:

"I New York har de taget skridtet videre, her kan man benytte bibliotekets læsesale til kl. 24 hver eneste af ugens dage". (18)

De hjemlige boligforhold er for de studerende ofte mindre end det en færdiguddannet med arbejde kan tillade sig. Så når studerende skal arbejde hjemme, fordi der ikke er åbent på uddannelsesstedet, opleves det ydermere som et problem. En skriver dog om fordelene ved at arbejde hjemme:

"En af fordelene ved at studere hjemme er – uhyrligt banalt - at man er hjemme. At være hjemme er at have magt over det omgivende rum. Her kan man indrette sig som man vil: Man kan flytte borde, åbne og lukke vinduer, selv bestemme hvem man vil dele sit rum med, har let adgang til forfriskninger, kan stille lampen så lyset falder fra den mest optimale vinkel osv., osv. Her former man selv de ydre rammer for læringen". (43)

En anden vil hellere læse udenfor hjemmet og skriver om læsesalen på KUA: *"Men åbningstiderne! Mandag til fredag har de åbent 9-19. Fint nok, men de fleste af os arbejder minimum en dag om ugen både for at holde en dør på klem til erhvervslivet og for at supplere SU'en. Det betyder, at det er nødvendigt at være specialestuderende i weekenden, ligesom helligdagene falder kærkomment. KUA har lukket i weekenden. Det har vi lært at leve med, men da vi nåede påsken, gik det galt. Lukket hele påsken, næsten som ventet, men dertil indskrænkede åbningstider i dagene op til*

påske! Er I klar over, hvor mange uger i foråret, der indeholder en helligdag? Vi er flere, der har kærester, nogle endda børn, så en hjemmearbejdsdag er ikke længere en mulighed, med mindre man er så fokuseret, at en ferieramt kæreste og et par legesyge unger blot er hyggelig baggrundsstøj, mens man læser. En hån mod studerende, det er, hvad det er!” (23)

Denne studerende berører et emne som flere studerende omtaler, nemlig, det at begrænsede åbningstider, når man har børn, gør livet lidt mere besværligt: *”Har man som jeg et liv som forælder til tre børn og har man et studiearbejde, så er det hensigtsmæssigt, at der er lang åbningstid. Er der nem adgang, så ’kobler man sig på vidensnettet’ som studerende”. (61)* Det er således ikke alene det, at være i den rigtige atmosfære blandt øvrige studerende – men også at have et sted at få hen og studere i ro, som er ønskværdigt.

En går endnu længere ved at foreslå børneinstitutioner på universiteterne eller arbejdspladser, hvor der er mulighed for at forældre kan fordybe sig: *”For at skabe rummelighed for så mange forskellige typer af studerende som muligt bør uddannelsesinstitutionen også indeholde en dagspleje/børnehave. Børnepasningen skal være åben fra en halv time tidligere end resten af uddannelsesinstitutionen åbner, til en halv time efter uddannelsesinstitutionen lukker for derved at give forældrene mulighed for så meget fleksibilitet som muligt. I børneinstitutionen bør der være arbejdspladser til forældrene, således at forældrene har mulighed for at være sammen med børnene hvis de har undervisning spredt over en hel dag”. (51)* Dette er et eksempel på ønsket om at studieliv kan flyde sammen med det øvrige liv.

Åbningstiderne er et ofte yndet kritikpunkt i rigtig mange essays og konklusionerne går i samme retning – der skal være adgang til læsesale og universitetet i det hele taget udover normal åbningstid og meget gerne 24 timer i døgnet alle ugens syv dage. Dette synes ønskværdigt for alle – og især for den gruppe som ønsker at studiet fylder hele døgnet og flyder sammen med hverdagens andre aktiviteter.

Afstand mellem universitetet og bolig er positivt

Et andet hverdagstema, som repræsenterer et andet ideal, er at studiet opfattes som noget der skal adskilles fra fritid. Her må ens bolig og studiested ikke må være det samme sted. Hermed lægger bidragene sig i en europæisk campus tradition og tager afstand til den amerikanske campus model, der tilbyder en livsstil på universitetet med bolig, fritid og undervisning samlet på ét område. Adskillelsen ses positiv både på det fysiske plan og på det mentale plan: På det mentale plan handler det bl.a. om at identiteten som studerende, kan lægges på hylden ind i mellem:

”Ud over at jeg selv trivedes med denne dobbelte identitet af studerende og ”mig selv”, og ved visheden om, at der var huller i studieidentiteten, jeg kunne sive ud af, hvis den blev for trang, tror jeg, at det er en studiemiljøform, mange unge trives med i dag. Det moderne menneske har brug for flere identitetsskabende flader, en enkel tror jeg hurtigt vil virke begrænsende”. (18)

”Den studerende vil ikke (som tidligere) forbinde sit hjem med sine studier, og netop fordi selvstudierne fylder en stor tidsmæssig del af studierne, bør universiteterne netop tage hensyn til behovet for et studierum til den studerende, hvor hun kan koncentrere sig om sin læsning – og bagefter tage hjem til sit privatliv”. (7)

”Det betyder meget, at jeg kommer væk hjemmefra i eksamensperioden, og at jeg ikke skal sidde og læse hele dagen på kollegiet. På den måde kan jeg stadig trods det store læsepensum stadig adskille skole og fritid”. (46)

”Hjemme på kollegiet kobler jeg som regel fuldstændig af fra studierne og nyder i stedet de store delekkener, hvor der bliver set fjernsyn og diskuteret nyheder. Opdelingen mellem studier og

fritidsliv har vist sig både sund og effektiv. Det betyder alt for læselysten om man sidder med mediecenter og snavset vasketøj derhjemme, eller om man deler fokus på bøgerne med sine medstuderende i en stille læsesal". (19)

Det er imidlertid ikke kun de studerende, som ønsker sig en mental adskillelse mellem studieliv og fritid, som påpeger det positive i at boligen ikke befinder sig på studiestedet. Studerende der prioriterer en høj integration af studie og fritidsaktiviteter gør det også, om end med en anden begrundelse. Nogle ser f.eks. transporten mellem bolig og studiested som et refleksionsrum, der virker stimulerende på studiet:

"Hvis alle der studerede på Holmen for eksempel boede på et kollegium på Holmen, tror jeg, der ville være mange, der slet ikke fik set andet. Det ville være dræbende for den kreative proces. Det er vigtigt, at der i forbindelse med et studie miljø foregår en udveksling mellem skolen og den omkringliggende verden". (14)

"Som RUC studerende opfatter jeg toget og transporttiden fra Trekrone station til Københavns Hovedbanegård, som et 3. rum hvor det faglige engagement fortsætter. En togkupe er afskærmet og en togkupe er således indrettet, at du tvinges til at sidde i et fællesskab. [...] Det er ofte i togkupeen at dagens forelæsning bliver diskuteret, og datoen for næste gruppemøde bliver sat". (10)

"Når jeg cykler hjem om aftenen, cykler jeg langsommere end om morgenen. Jeg kobler af og giver mig tid til at opleve byen omkring mig, turen virker som en stressventi. [...] Cykelturen er en fast del af mit studie og jeg mener det er en stor berigelse af studiemiljøet at mine 1200 medstuderende cykler deres ruter gennem byen hver dag". (14)

"Kollegiet ligger 5 km fra universitetet omgivet af skov, så man får nemt sin daglige motion". (35)

Uanset om det skyldes et behov for mentalt at skille studielivet med resten af ens hverdag eller behovet for et refleksionsrum til studiet opfatter alle fysisk afstand mellem bolig og studiested som ubetinget positiv.

Som en sidste pointe i denne henseende skal nævnes, at skal afstanden have den positive effekt, så skal transportmulighederne også være i orden:

"Derudover er det vigtigt at der også er gode parkeringsmuligheder, cykelstativer og adgang til offentlig transport. Gode transportmuligheder ville også gøre det lettere at tiltrække eksterne forelæsere". (51)

Universitetet som et hjem...

Selvom ingen taler om det positive i at studiested og hjem smelter sammen, peger flere på at karakteristika fra "hjemmet" gerne må være at finde på studiestedet: Disse udtalelser er særlig typiske for den gruppe studerende, der ønsker at studielivet bliver integreret i deres fritidsliv. *"Det eneste, der så mangler, før man kan kalde universitetet hjem er vel en have. Men det problem er heldigvis også til at løse. På KUA er der for eksempel store græsarealer, der ikke bliver brugt. Der skal ikke mange blomsterbede, træer og bænke til, før græs bliver til park og universitet bliver til hjem. Ligesom der bør findes plads til caféer o.l., bør der i ethvert universitetsmiljø findes grønne områder, da de virker afslappende og afstressende, og på den måde stimulerer de studerendes indlæringssevne. Og så er de hyggelige". (48)*

Afkobling opleves dermed af denne gruppe som værende en integreret del af studiet og indlæringsprocessen – og ikke noget der kun hører fritiden til.

En enkelt skriver i et fremtidsscenario om fordelene ved lejlighedsvis at kunne overnatte på universitetet for at undgå transportbesværligheder og bare forblive i studieverdenen: *"Med de nye muligheder for overnatning kan alle studerende med bolig over 10 kilometer fra deres campus søge om at få adgang til et værelse på "Loftet" – dog kun på nætter mellem hverdage. Loftet er 4. sal i det gamle kommunehospital. Her er indrettet en lang række små værelser indeholdende to sovesofaer med et bord imellem, en håndvask og en computer. Om dagen giver rummene muligheden for at projektgrupper kan få ro til at arbejde sammen, om natten kan der hviles ud. Der er mulighed for at låne et bruserum på gangen, men al mad hører til i kantinen".* (19)

Virtuelt fællesskab

Rigtig mange essays kommer ind på mulighederne med ny teknologi og i denne sammenhæng er kun medtaget pointer, der forholder sig til det virtuelle rum i forhold til det fysiske rum. Der er to tendenser at spore: de it-fascinerede, som ser muligheder i at være "studerende i det virtuelle rum", studerende, der frygter at det virtuelle møde bliver på bekostning af det fysiske.

Blandt de it-fascinerede er der rigtig mange ideer til, hvordan it kan støtte dagligdagen på universitetet - både i forhold til den enkelte studerende, mødet mellem studerende og som oplysninger og information fra universitetet til de studerende.

Ny teknologi kan fx hjælpe de studerende til at finde rundt og finde hinanden i en art Second Life: *"... gennem et enormt intuitivt 3D landskab. Dette landskab er en kopi af bygningen som bl.a. ved nogle skranker skal indeholde projektbeskrivelser, som man derefter kan tilmelde sig via netsiden. De studerende kan herefter danne grupper på kryds og tværs af alle Københavns videregående uddannelser, og sammen løse udfordringer. På denne måde vil det altid være motivationen, der driver arbejdet, sammen med oplevelsen af autenticitet i opgaven".* (50)

"Jeg tror, det er vigtigt, at internettet opfattes som mere end et redskab og et opslagsværk. Nettet er et opholdsrum, og man kan opfatte universiteternes hjemmesider som en dimension, der klistrer sig direkte på den fysiske udformning: For hvert kursus findes et lokale, og der bør være en hjemmeside. For hver lektor er der et kontor, og det ville være oplagt, hvis der også var en hjemmeside, hyggeligt pyntet med lister over deres udgivelser, eventuelle links og portrætter af deres husdyr. (Det vil være fornuftigt at ansætte en IT-kompetence til det praktiske.)" (52)

Andre går mere i retning af at it skal støtte undervisningen: *"Videoptagning af undervisningen ville også være en oplagt mulighed. Universiteterne burde også tænke i alternative undervisningsmuligheder, fx ved brug af SMART BOARDS som man ser i folkeskolen. Det er oplagt at uddannelsesinstitutionerne i højere grad overvejer it løsninger, da mange studerende allerede er bekendt med de nyeste programmer, og bruger dem som en naturlig del af deres hverdag. Fx kunne Windows Live Messenger nemt anvendes da, det er gratis og giver de studerende og lærere mulighed for at holde møder over nettet".* (51)

"De tekniske muligheder kan også med fordel benyttes i dagligdagssituationer, som hvis eksempelvis den studerende eller underviseren er forhindret i at møde. Således kunne man gøre det muligt at podcaste og downloade forelæsninger fra internettet. Desuden kunne man åbne op for muligheden for at modtage information om lokaleændringer eller aflysning af undervisning via sms. De tekniske muligheder er uanede, og uddannelsesstederne skal være blandt de fremmeste til at bruge den teknologi, som ligger til rådighed". (45)

"Ligesom et konkret fysisk rum bliver cyberspace et rum, der skærper identiteten som studerende. Igen mener jeg, at dette rum er ideelt for det mobile, moderne menneske; man er ikke afhængig af sin egen kropslige tilstedeværelse, du kan i princippet sidde hvor som helst og stadig følge med i undervisningen. Samtidig mener jeg, at det fysiske rum og cyberspace fungerer bedst i samspil,

kontrasten mellem de to typer af rum inspirerer og giver mulighed for flere typer af identitets-skabelse". (18)

Ingen essays er direkte it-forskrækkede, men flere studerende bemærker at det fysiske møde på universiteterne ikke kan erstattes af det virtuelle møde over nettet. En mener at vi måske kan vænnes os af med den direkte kontakt: *"Jo mere vi kommunikerer over internettet og andre netværk, jo mindre tid vil vi bruge på at sidde foran hinanden og debattere og samarbejde og dermed få impulser fra hinanden. Derfor er det farligt, hvis den teknologiske udvikling medfører, at vi langsomt vænner os af med denne direkte kontakt til vores medstuderende og lærere for den sags skyld".* (59)

Om man kan nøjes med ikoner for at drikke kaffe sammen er uvist, én vælger en kombination og skriver: *"Personligt foretrækker jeg stadig den fysiske kaffepause, frem for den virtuelle, men benytter kaffekop ikonet som en invitation når jeg vil mødes med en kammerat i skolens kantine."* (14)

Alt i alt drejer integrationen af it sig om, at denne skal ske på en måde, så den rent faktisk understøtter de processer, der i forvejen er på universiteterne. Vi skal finde de områder, hvor it kan afhjælpe problemer eller bibringe undervisningssituationer noget nyt. Dette illustreres i nedenstående længere citat:

"Desværre er det kreative moment svagt på studiemiljøerne set fra mit perspektiv, for der er næsten ingen interaktion mellem de engagerede i at lære og omgivelserne. Vi indgår ikke i dialog med tilstedeværende samtalepartnere, men vi foretrækker fraværende samtalepartnere gennem læsning af deres tekster. Naturligvis er fordybelse en vigtig del i at lære, og ethvert læringsrum må give plads til fordybelse. Alligevel er det tankevækkende, at dialogen mellem tilstedeværende engagerede personer i studiemiljøerne er blevet reduceret til næsten kun at være monologisk informationsformidling. Primus motor i denne udvikling er en ureflekteret integration af teknologi-benyttelse, der er præget af en passivitet i nytænkningen af hverdagsbrugen af teknologi. I stedet for at være en katalysator for det kreative moment er teknologien blevet en bremseklods, fordi teknologibenyttelsen ikke er tænkt ind i allerede eksisterende adfærdsmønstre hos de engagerede i studiemiljøerne. Et eksempel for at illustrere vellykket integration af teknologibenyttelse er installationen af bænke i et hollandsk boligområde med mange forskellige etniciteter, hvorpå beboerne kunne skrive beskeder, der via et netværk blev vist på samtlige bænke i området. Formålet var at fremme et bedre socialt miljø i området og skabe en bedre forståelse for hinandens kulturelle forskelligheder end tilfældet var inden installationen af bænkene. Integrationen af teknologibenyttelsen var en succes, fordi det var naturligt for beboerne at bruge bænkene, og fordi det var let og sjovt at sende beskeder ud via bænkene i netværket. Selvfølgelig havde initiativtagerne til projektet forsikret sig mod misbrug af systemet ved blandt andet at censurere upassende beskeder, og dermed undgå en negativ effekt på det sociale miljø. I denne kontekst viser eksemplet, hvordan teknologibenyttelsen blev tilpasset beboerne og det kreative moment, der allerede fandtes i boligområdet. Fokus var i projektet ikke på teknologien selv, men på de tilstedeværende beboere". (25)

5. Sundhed og natur

Der er ingen, der drømmer om en stol til hver at sidde på. De helt basale behov er tilsyneladende opfyldt. Der er dog endnu et stykke fra basale behov til det gode studiemiljø. I dette afsnit er samlet en række omgivne forhold som i dagligdagen bidrager positivt. Der er rigtig mange essays, der nævner disse forhold i flæng, hvilket tyder på at disse forhold ikke er opfyldt i nødvendigt omfang.

Ergonomi

Mange kaster lys på behovet for ergonomisk korrekte møbler. En studerende på 2 meter og med svag ryg problematiserer dette:

"Men man må kravle før man kan gå, og man skal sidde før man kan studere. Man skal bygge stole og borde, som passer til en ungdom, der er vokset betydeligt siden rektor startede på biologi i 1960'erne. Der skal være muligheder for at man kan tilbringe de 37 ugentlige timer, plus det nødvendige, på universitetets faciliteter uden at gå radbrækket derfra senere. Derfor finder jeg det ærgerligt, når der bruges midler på at renovere auditorier og bygninger, at der ikke er spenderet en smule mere for at få en ergonom med på holdet". (38)

Endnu en skriver: *"Der bør som minimum være et bord og en stol til hver studerende, som kan indstilles i højden". (11)*

"Når vi bliver bedt om at sidde stille og koncentrere os, kræver det en ordentlig stol og et ordentligt bord. Stolen skal styrke din holdning, og du skal kunne holde ud at sidde i den mere end 10 min.". (10)

Og bordene i auditorierne kritiseres af mange fordi de ikke muliggør brug af bærbar eller skriveblokke: *"Bordenes bredde kan knap nok udfordre et stykke A4 papir". (10)*

Ønskerne til bordene og stolene er at de er individuelt regulerbare og at forholdene tilnærmelsesvist ligner de forhold, der stilles til en "rigtig" arbejdsplads.

Indeklima

Bidragene vidner om ønsket om levende og sunde miljøer – ligesom ønsket om undervisning i lyse lokaler. Netop ønsket om lyse rum går igen i mange essays – måske særlig blandt de kvindelige studerende, som nævner dette som en vigtig faktor for velvære. En studerende starter sit essay således: *"Klokken er 8:15 en tilfældig onsdag morgen. Jeg og 250 andre medstuderende er netop sunket ned på de mørkeblå klapsæder i et af Århus Universitets auditorier. Der går ikke mange minutter før den dystre stilhed har sænket sig over os, kun afbrudt af forelæserens overheads og beretninger om dagens pensum. Der er ingen vinduer i dette auditorium. Væggene er malet i en intetsigende æggeskalsfarve, lamperne i loftet er fra en gang i 70'erne, belysningen er dyster og luften er tyk. Hvordan vejret eller dagens gang tager sig an uden for de mørke, lukkede vægge, er der ingen, der ved. I pauserne er der ingen steder at opholde sig omkring auditoriet. Man er hensat til at blive siddende på sin snævre plads eller gå udenfor, hvilket kun er en fornuftig løsning i en til to måneder per semester". (2)* Denne dystre beskrivelse er ikke den eneste.

"Man sidder sådan nogenlunde i auditoriet, men her er ingen vinduer og generelt meget mørkt. Det resulterer i at mange falder i søvn under forelæsningerne eller bliver ukoncentrerede". (4)

Der er dog også mange bud på, hvordan man løser problemet. Forslag til at få dagslys ind i auditorierne - ny teknologi, persiener, lyse gardiner. Budskabet er ens og det gælder ikke kun for auditorierne, men stort set alle essays peger på at de fysiske rammer skal være lyse og at dagslys giver energi og påvirker indlæringen positivt.

"Mange undervisningslokaler og grupperum vil forbedres med et større naturligt lysindfald med store vinduespartier, men problemet er, at det ofte giver problemer i forhold til rummets temperatur og belysningen i forhold til eksempelvis en projektor. Det er i denne sammenhæng vigtigt at placere vinduerne således, at de mindst muligt generes af direkte lysindfald fra solen eller at der ved hjælp af markiser kan skærmes lidt af for solens stråler. Samtidig kan man inden dørene indrette lokalerne med nogle gardiner, som ikke mørklægger undervisningslokalet, så snart solen skinner. Ofte slukkes alt lys på grund af stigende anvendelse af projektorer og samtidig trækkes gardinerne for, så snart solen skinner en smule. Disse forhold er problematiske, idet de skaber en dyster og uengageret stemning blandt de studerende. Med lyse gardiner, markiser og en overvejelse om, i

hvilken retning store vinduespartier placeres, kan vi nå langt for at skabe det gode fysiske studiemiljø". (53)

Udover lyset er indeklimaet et aktuelt tema – indeklimaet fremhæves som en vigtig faktor for indlæringen og motivationen. *"God indlæring og høj koncentration forudsættes af et godt indeklima. Indeklima er derfor en vigtig faktor, når man taler om et godt studiemiljø. For at det er muligt at fungere og modtage læring på en optimal måde over længere tid, er det essentielt, at der sker en ordentlig udskiftning af luften i de anvendte lokaler og at temperaturen hverken er for høj eller for lav. Med et forbedret indeklima, tror jeg, at man vil opleve nye tider rundt om på uddannelsesstederne med mere engagerede studerende". (53)*

"Bygningerne skal være indbydende og det forudsætter et godt indeklima og masser af lys. Uddannelsesinstitutionen bør derfor være rummelig, luftig og lys – gerne med facader af glas og store vinduer i loftet. Det danske klima bør også tænkes ind i det fysiske studiemiljø. Planlægningen af bygninger og socialt samvær bør derfor som udgangspunkt tænkes som foregående indenfor hvorfor bygningerne gerne må være meget store og i flere etager. Da der i fremtiden højst sandsynligvis kommer til at være undervisning om sommeren bør der også være indre gårde, altaner og terrasser med borde og stole". (51)

Konklusionerne er de samme. Der skal være masser af sollys i undervisningslokalerne, der skal afskærmes uden at lyset lukkes ude, temperatur og udluftning skal være optimal og der skal være plads til at de studerende kan holde pause i friske og rare omgivelser – gerne udendørs - hvor der er taget hensyn til det danske klimas vekslen.

Æstetisk - sanseligt

Udover lys og luften indenfor kan udsmykningen på væggene og interiøret i det hele taget bidrage til læringen og motivation. Det drejer sig om at omgivelserne taler til de studerendes sanser og udfordrer dem såvel sanseligt som også intellektuelt.

"Jo flere sanser, der bliver inddraget, desto bedre – store, varme vinduer fyldt med solskin og pludselige afvekslinger af lange, køligt-mørke og snævre gange med spidse vinkler kan vække en træt studerende og give gåturen fra forelæsnings salen hen til kantinen et strejf af eventyr. Rummene skal være interessante. [...] Det er alt sammen noget, der kan – og for det gode studiemiljø – bør udnyttes for at skabe flersanselighed, (hvem siger at fx musik, varme, glathed, duften af blomster osv. ikke har en indflydelse på studiemotivationen?) og for at skabe afveksling". (49)

"Kunst og udtryk er en vigtig inspirationskilde på universitetets gange, hvor lys lukkes ind i gange og på kontorer gennem alskens vinduer og husker de studerende og forskerne på den verden de er med til at skabe". (62)

"Jeg ser spændende lokaler. Farverige, udfordrende og smukke vægge. Lokaler og inventar, der fortæller en historie, om det de hver dag benyttes til. Omgivelser under konstant udvikling. Et sted, man har lyst til at opholde sig hver dag. Et sted man føler sig tryk". (36)

Nære uderum "grønt"

Ikke kun indenfor skal der være smukt og noget for sanserne. Udendørsarealet udgør for de studerende en vigtig del af de fysiske rammer for studiemiljøet.

"Der skal også ses udad. Udendørs områder er meget vigtige, da man som studerende tilbringer så meget af sin tid indendørs, at 'det forsømte forår' bestemt ikke er en floskel, men et velkendt fænomen. Derfor ønsker vi os et studiemiljø, der lægger op til, at pauser og pusterum fra læsningen kan tilbringes i dejlige omgivelser på campusområdet. [...] Her skal der skabes små

oaser, hvor der er tænkt på både lys og skygge, luft og vand, farver og dufte samt gode siddepladser til læsning og afslapning". (44)

En måde at sikre, at de studerende så rent faktisk kommer ud er ved at *"bibliotekerne og øvrige bygninger på campus adskilles af forskellige grønne områder med mange oaser. Her er plads til såvel impulsive udendørs aktiviteter i solen som mere stille reflekterende øjeblikke af fordybelse under træernes kølende skygge. Der er en fornøjelse for sanserne at gå en tur på campus". (63)*

På samme måde, som solen indenfor giver energi, bidrager de grønne områder udenfor med energi. *"I en verden med bonede gulve, bøger og IT må man have noget der holder én fast ved jorden. Grønne områder, bare små haver lysner op, glæder, øger humøret, den personlige velfærd – og det kan mærkes. Ikke bare på det personlige niveau, men også på det akademiske niveau". (9)*

En kommer med begrundelsen herfor: *"Det er for længst påvist, at farver har betydning for menneskets indlæringssevne og humør, og det skal udnyttes. Ikke gennem kunst, som ellers også kan friske op på universiteternes lange gange. Nej, det, jeg sigter mod, er de farver, som naturen giver. Farven grøn, som såre simpelt kan fremelskes i naturlig form ved hjælp af græs, siges af farverapeuter at signalere følelsesmæssig balance, afslappethed og selvsikkerhed, og for mig giver den også indtryk af overskud. De grønne arealer giver ikke kun noget pænt at se på. Det giver også mulighed for at sætte sit stressniveau ned og samle ny energi i pauserne. Som studerende er det vigtigt at kunne komme ud. Blive rusket igennem af vinden, når frustrationerne raser indvendigt. Nyde solskinet med en kop kaffe og få en sludder for en sladder med sine medstuderende. Bare det at mærke den levende verden udenfor er essentielt". (41)*

Adgang til mad

Mad giver også energi. Adgangen til sund og indbydende næring nævnes af mange som en væsentlig motivationsfaktor for tage hen på uddannelsesstedet – eller afgørende for om man har mulighed for at blive, når sulten melder sig. Maden bør således være en attraktion – og kantinen eller caféen er et væsentligt udvekslingssted. Nogle satser på pris andre på økologi eller sundhed som det væsentligste. En foreslår at bruge forskellige kantineudbydere på et større campusområde for at sikre variation. Her er et par eksempler på hvad de studerende siger om hvordan universiteternes kantiner bør være:

"En god kantine giver i sig selv ikke de studerende mere viden om deres fag, men bidrager til at de studerende har lyst til at opholde sig på uddannelsesinstitutionen. En god kantine med varieret og sundt kost giver de studerende energi, samtidig med at den bliver et naturligt forum for samvær, hygge og interaktion. Kantinen bør ligge centralt placeret nær vindencentret og bør have åbent i samme tidsrum som videncentret. Kantinen skal indeholde en masse borde med mulighed for gruppearbejde, samt sofaer til afslapning og diskussion – samt et decideret afslapningsområde hvor man kan tage sig en lur eller en velfortjent pause inden man studerer videre. Kantinen skal også fungere som kiosk og indeholde diverse praktiske ting". (51)

"For ikke at nævne vores kantineordning, endelig et sted, der har indset værdien i at putte sundt og økologisk, for ikke at nævne velsmagende mad i de studerendes maver. En kantine, der kan stå mål med de fleste arbejdspladser, hvad angår en sund og økonomisk linie, som om noget vil være mindre relevant for studerende?" (34)

"For at sikre sundheden for de studerende, synes jeg at man på universiteterne skal indføre mad kuponer. Man kunne udlevere 3 – 4 mad kuponer pr. uge gældende til et sundt måltid mad... Samtidig er mad en motivationsfaktor til at tage i skole! En mad kupon ordning ville medføre større udnyttelse af universiteterne". (10)

"Maden bliver udbudt af flere private restauratører, der konkurrerer internt, og der helt præcise kriterier for udbudet med hensyn til pris, kvalitet og sundhed. På den måde sikres et bredt udvalg og stor udskiftning fra dag til dag, og vurderes det fra brugerne side, at en restauratør ikke lever op til standarden eller er for dyr, kan deres samarbejdsaftale med universitetet opsiges. Fx skal der mindst to gange om ugen serveres fisk, fedtindholdet i dagens ret må ikke være mere end 30% og priserne på frugt og grønt, skal reguleres så det helt igennem er billigere at vælge det frem for kage og slik. Et udvalg på universitetet af undervisere og studerende tager sig af at sørge for, at så mange forskellige madtyper udbydes. Derudover skal der altid være ordentlige tilbud til vegetarer og allergikere, og det skal fremstå tydeligt på elektroniske tavler hvad, der er i maden". (56)

Den sidste pointe i forhold til maden på universiteterne er, at kantinerne skal være mere fleksible i deres åbningstider:

"Søn- og helligedage er stadig hellige, men den gamle bygning fra 30'erne har åbent hver lørdag. De hverdage, der har forbindelse med en helligdag, er heldigvis ikke i risiko for smittefare; de forbliver uhellige. Desværre gør det samme sig ikke gældende for kantinen, der dagligt lukker kl. 15 og aldrig holder åbent i weekenden. Pauserne for en specialestuderende er på samme tid ens bedste ven og ens værste fjende: gode at se frem til og svære at løsrive sig fra igen. Men lad det være sagt med det samme, de er fuldstændig uundværlige. En åben kantine er lige så vigtig som en åben læsesal. I helligdagene og på søndage er vi, som kvæg på en mark om efteråret, tvunget ind i mørket. Vi er dømt til CBS, der er det eneste sted i København, der har døren åben". (23)

Motion

En række essays peger på at studiemiljø vil forbedres, hvis der er gode sportsfaciliteter. Sportsfaciliteterne skal kunne anvendes både i pauserne, i mellemtimer og efter endt arbejdsdag på universitetet. En lang række sportsgrene er nævnt, som der burde være plads til – det er ønske om både udendørs og indendørsfaciliteter. Der er tanker om motionsrum, det er imidlertid langt fra alle forslag, der kræver de store anlæg: *"På Universitetet bliver der ofte spillet fodbold eller frisbee i pauserne, hvor man lige får rørt kroppen igennem, hvilket blot kræver en bold og en græsplæne og så er man klar til endnu en forelæsning". (11)*

Et par stykker kommer ind på at det også kræver bade- og omklædningsfaciliteter og at disse *"skal tage hensyn til alle kulturer. Sportsaktiviteterne ville give de studerende mere energi og samtidig være en sundt og givtigt form for samvær". (51)*

"Mit bud er nemlig, at fremtidens studerende i endnu højere grad end nu lever deres liv på studiet. Faciliteterne skal være åbne - ikke bare om dagen men også om aftenen - for at tilskynde de unge studerende til en sund livsstil". (41)

Opsamling og konklusion

Som oplægget lagde op til, er der ikke én måde at være studerende på. Det gør spørgsmålet om hvad det gode studiemiljø er, og hvordan kan det fremmes af de fysiske rammer meget komplekst. Svarene er mangfoldige og til tider modsatrettede. Her skal imidlertid de pointer opsummeres, som synes at gælde generelt for det gode fysiske studiemiljø:

Overordnet efterspørgeres plads til den enkeltes individuelle behov og synspunkter i uddannelsesmiljøerne, og de studerende vil behandles som ansatte med et godt arbejdsmiljø. Konkret peger bidragene på behov for:

- Synlighed og fællesskab - fysiske rammer, der stimulerer følelsen af at være del af en generel aktivitet og universitetsfællesskab.
- Lyse og indbydende lokaler, der får studerende til at føle sig værdsat og evt. inddraget som bruger.
- Flere studiearbejdspladser og grupperum.
- Nytænkning af auditorier og bedre rammer for dialogbaseret undervisning af store grupper.
- Fleksible og udvidede åbningstider i læsesale og kantiner.
- Flere ergonomiske/ indstillelige stole og borde.
- Adgang til sund og varieret mad.
- Adgang til motionsmuligheder og grønne udendørsarealer.

Den nære fremtid byder på nye byggerier og nyindretning af eksisterende bygninger og udendørsarealer på danske videregående uddannelses- og forskningsbyggerier. Enkelte af ovennævnte tiltag kan tænkes ind fra start uden væsentlige merudgifter. Andre er mere komplekse og kræver f.eks. en grundlæggende anderledes disposition og brug af arealer på uddannelsesstederne. Visse tiltag, som f.eks. ønsket om synlighed og fællesskab, kan i høj grad stimuleres ved de rette fysiske rammer – men kræver samtidig et samspil af mange forskellige faktorer som f.eks. kultur, vilje og engagement. Det kræver kort sagt tid og mennesker for at vokse frem.

Universitets- og Bygningsstyrelsen lader konklusionerne fra denne rapport indgå i det fremtidige planlægningsarbejde med byggerier til uddannelse og forskning i Danmark. Samtidig håber vi den vil kunne bruges i arbejdet hos rådgivere og lokalt på universiteterne.

September 2007

Fuldmægtig Kikki Nielsen og arkitekt maa Mikala Holme Samsøe med bistand fra chefkonsulent Jacob Højbjerg og lektor Tine Damsholt, Center for Kulturanalyse, etnologi Københavns Universitet. Alle var medlemmer af essaykonkurrencens dommerkomite.

Bilag 1: Navne på forfatter til essays

Nr.	Navn	Studerende ved
1	Sacir Camo	AAU
2	Christina Nissen	AU, Jura
3	Ole S. Skjødt	AAU, Humaniora
4	Emilie Marie Hansen	KU, Biologi
5	Mette Rosenkrantz Holst	DPU, Studerende
6	Kristian Kolind	DTU, Stud. polyt
7	Kristina Nagy Fransgaard	CBS, Stud.merc.(fil.)
8	Lasse Damgaard Nielsen	AAU
9	Bjarne Larsen	KU, Stud. hort.
10	Mira Margaritha Cordsen	RUC, Humanistisk basisstudie
11	Flemming Bardenfleth Jensen	AU, Stud. mag. i musikvidenskab og medievidenskab
12	Morten Zohnesen	ITU? DTU?
13	Pernille Overgaard Jensen	AU, Stud. arch.
14	Kristian Balle Hansen	KBH, Stud. arch.
15	Mette Bergenser og Linda Lützu Nielsen	KU, Institut for Antropologi
16	Torben Nybo Pedersen	KU, Engelsk
17	Marie Haulund Otto	KU, Stud.mag. Europæisk etnologi (bachelor studerende)
18	Lise Nielsen	KU, Dansk
19	Andreas Birkbak	KU, Sociologistuderende
20	Anne Bang Pedersen	AAU, Kommunikation
21	Solveig Lindeskov Andersen, Sandra Boss Permin og Katrine Skaar-Andersen	KU, Litteratur
22	Daniel Ejsing-Duun	AAU
23	Louise Ahrenkiel	KU, Dansk
24	Maja Johansen	KVL, Landskabsarkitektstuderende
25	Thomas Bak	SDU, BA filosofi og litteraturvidenskab
26	Astrid Andersen	AU, Det sundhedsvidenskabelige fakultet
27	Kirsten Christensen	BYG DTU, Lektor, civilingeniør
28	Mette Lysdahl Pedersen	KUA
29	Anders Brix Iversen	DIKO
30	Anne-marie Steen Hansen	
31	Therese Kjellerup Thorstholm	Antropologistuderende
32	Marie Hedemann	AU, stud. mag. i medievidenskab og erhvervsøkonomi
33	Michael Andersen	KUA
34	Maria Lykke Nielsen	ITU, Studerende
35	Kristian Borgholm	KU, Danmarks farmaceutiske fakultet
36	Sabine Boddum Søholm	SDU, Ingeniør
37	Kristian Mejrup	KU, Teologi
38	Lasse Hønge Flarup	AU, Stud.Scient.Pol
39	Gro Bertelsen	
40	Jonas Geldmann	KU, Biologistuderende
41	Jette Aagaard	SDU, Center for Journalistik
42	Maria Kirstine Husum	
43	Simon Terp	SDU, Filosofi
44	Susanne Bech Ulrikke Koch Signe Steenberger Katrine Engsager Simon	RUC, Dansk og kommunikation RUC, Int. udviklingsstudier og journalistik KU, Psykologi RUC, Engelsk og historie

45	Jakob Nørgaard-Petersen	AAU, Arkitektur og design
46	Randi Berg	AU, Stud.med
47	Christine Pihlkjær Jensen	SDU, Stud.scient.pol.
48	Morten Flindt	KU, Stud. mag. hist.
49	Helle Møller	KU, Film- og Medievidenskab
50	Rikke Rohr og Johan Olliver Stensballe	Kbh., Studerende ved Kunstakademiets Arkitektskole
51	Julia Salado-Rasmussen	RUC, Stud. Forvaltning
52	Majken Skov	KU, Filosofi
53	Hedda Møller	AAU, Geografistuderende
54	Julie Heyde	CBS, Stud.merc. (Strategic Market Creation)
55	Nis Vinten	Dansk
56	Christina Ytzen Lauridsen	
57	Frederik Siemssen	CBS, Stud.merc. (Strategic Market Creation)
58	Anders Hovgaard Pedersen	KU, Levnedsmiddelstuderende ved det biovidenskabelige fakultet
59	Helena Jensen,	
60	Philip Thinggaard	
61	Sine Grumløse	KU
62	Line H. Clemmensen	DTU, Ph.D Student, Informatics and Mathematical Modelling
63	Thomas Kjærgaard	UC Berkeley, Visiting Scholar